

Õiguskantsler

Justiitsminister Andres Anvelt
Justiitsministeerium
info@just.ee

Teie 13.03.2014 nr 10-4/14-2486-1

Meie 20.01.2015 nr 6-10/131531/1500279

Märgukiri

Elukohaandmete avalikustamine seoses intellektuaalomandi kaitsega

Austatud härra minister

Täna Teid põhjaliku vastuse eest õiguskantsleri teabe nõudmisele, mis lähtus õiguskantslerile esitatud avaldusest Eesti Patendiameti ametlikus väljaandes „Eesti Tööstusdisainilahenduste Leht“ avaldaja¹ elukohaandmete interneti otsimootoritele (avaldaja nime kaudu otsides) kättesaadaval viisil avalikustamisega seoses. Õiguskantsler palus Teie seisukohti erinevates küsimustes, mis puudutavad isikuandmete internetis avaldamise põhiseaduspärasust tööstusdisaini kaitse seaduse (edaspidi *TDKS*) ja tööstusdisainilahenduse määruse pinnalt.

Tunnustamisväärsel kombel on Patendiamet käesolevaks ajaks avaldaja täpsemad elukohaandmed² ametliku väljaande elektroonilises versioonis kinni katnud. Edastan Teile ühtlasi Patendiameti vastuse õiguskantsleri märgukirjale (lisas). See ei lahenda paraku probleemi üldisemalt. Loodan, et saate neile küsimustele tähelepanu pöörata käimasoleva intellektuaalomandiõiguse kodifitseerimise raames.

Selgitate oma vastuses, et tööstusdisaini kaitse seaduses kasutatava mõiste „registreeringu andmete kande teade“ sisu aitab selgitada *TDKS* § 55¹ lg 5 ja tööstusdisainilahenduse määruse § 55 lg 3, kus on loetletud andmed, mis registreeringu andmete kande teates avaldatakse. Olete selle pinnalt seisukohal, et seadusandja ei ole silmas pidanud üksnes tööstusdisainilahenduse registreeringu fakti avaldamist, vaid et mõeldud on konkreetsete registreeringut puudutavate andmete, sh elukoha aadressi avaldamist.

Õiguskantsler märkis juba teabe nõudmises, et kuigi tööstusdisaini kaitse seadus näeb ette, et füüsilisest isikust taotleja ja autori elukoha aadressid peavad sisalduma tööstusdisainilahenduse registreerimise avalduses (*TDKS* § 21 lg 1), et registreeringu andmeteks on mh ka autori ja omaniku (taotleja) elukoha aadress (*TDKS* § 55¹ lg 5 punktid 7 ja 8) ning et Patendiamet avaldab registreeringu andmete kande teate oma ametlikus väljaandes (*TDKS* § 55¹ lg 7, § 55 lg 2), ei tulene seadusest paraku üheselt, milliseid andmeid sisaldab registreeringu andmete kande teade. Viitate vastuses selgitusena tööstusdisainilahenduse määruse § 55 lõikele 3, mille punktid 7 ja 8 näevad ette, et mh avaldatakse registreeringu andmete kande teates autori ja omaniku (taotleja) elukoha

¹ Avaldaja patenditaotluse menetlus on jäänud pooleli ja tööstusdisainilahenduse õiguskaitse on lõppenud. Avaldaja nime ei ole märgukirjas esitatud, et vältida märgukirjale juurdepääsupiirangu kehtestamist.

² Elukoha-aadress on esitatud riigi ja linna täpsusega, s.t kinni on kaetud tänava nimi ja maja number.

aadress. Paraku ei saa seaduse normide tõlgendamisel määravaks olla seaduse rakendusaktis sätestatu. Seda iseäranis juhul, kui küsimus on asjaolus, kas seadusest tuleneb seaduslik alus põhiõiguse riiveks. Elukoha aadressi avalikustamine riivab eraelu ning üldist põhiõigust informatsioonilisele enesemääramisele (põhiseaduse (PS) § 26).

Elukoha-aadressi elektroonilisel teel väga lihtsalt kättesaadavaks tegemine võib põhjustada isikule palju ebamugavust (nt otsepostitus) ning luua soodsa pinnase kuritegevusele³ (kuigi avaldusest lähtuval juhul oli küsimus vaid elukoha-aadressis, osutan, et põhimõtteliselt sama kehtib ka isiku teiste privaatsete kontaktandmete, sh e-kirja-aadress ja telefoninumber kohta). Eeltoodust tulenevalt kaitstakse isiku elukoha aadressi (sama kehtib teiste privaatsete kontaktandmete puhul) asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud teabena avaliku teabe seaduse (AvTS) § 35 lg 1 p 12 alusel kui teavet, mis sisaldab isikuandmeid, kui sellisele teabele juurdepääsu võimaldamine kahjustaks oluliselt andmesubjekti eraelu puutumatust.⁴

Riigikohus on leidnud järgmist: „*Terviseseisundit kajastavate isikuandmete avalikustamine haldusorgani poolt võib olla õiguspärane üksnes seaduses selgelt sätestatud juhtudel*“⁵, „*Põhiõigusi riivav haldustoiming saab olla õiguspärane üksnes juhul, kui see tugineb seaduses sätestatud õiguslikule alusele, on kooskõlas menetlus- ja materiaaõigusega ning on demokraatlikus ühiskonnas vajalik, st proportsionaalne (PS § 3 lg 1 esimene lause ja § 10, haldusmenetluse seaduse (HMS) § 107 lg 1 teine lause)*“⁶ ning: „*Kuna kaebaja eraelu, süüütuse presumptsiooni ning au ja hea nime riiveks ei leidu õiguslikku alust, olid vaidlusalused artiklid kaebaja isikuandmete avalikustamise ja tema kohta antud hinnangute osas õigusvastased*“⁷. Ühtlasi kinnitas Riigikohus, et see kehtib isegi isikuandmete uuesti avalikustamisel, kui isikuandmed on juba varem (õiguspäraselt) avalikustatud: „*IKS § 11 lg 1 piirab teiste sama seaduse sätete kohaldamist, mitte ei ole ise seaduslik alus andmete töötlemiseks. Ka ei tulene sellest sättest, et juba avalikustatud isikuandmete uueks töötlemiseks ei peaks olema seaduslikku alust. Seadusliku aluse nõue ei tulene üksnes IKS § 10 lg-st 1, vaid ennekõike PS § 3 lg-s 1 sätestatud seaduse reservatsiooni põhimõttest. [...] Selleks, et korduva avalikustamisega kaasnevate täiendavate riivete üle ei otsustataks meelevaldselt, peab seadus PS §-st 14 tulenevalt sätestama juhtumid, mil korduv avalikustamine on lubatav*“⁸.

Riigikohus on rõhutanud, et õigusnormid peavad olema piisavalt selged ja arusaadavad, et üksikisikul oleks võimalik avaliku võimu organi käitumist teatava tõenäosusega ette näha ja oma käitumist reguleerida,⁹ ning et selgemad ja täpsemad peavad olema normid, mis võimaldavad isiku õigusi piirata ja isikule peale panna kohustusi.¹⁰ Sealjuures mida intensiivsem on isiku põhiõiguse

³ Näiteks on mulle teada juhtum, kus vargad jälgisid praami kõrval eeldatavasti saartele nädalavahetust veetma sõitvaid autosid, selgitasid auto numbrimärgi abil välja isiku aadressi ning kasutasid seda tema elukohta sissemurdmiseks (analoogseid näiteid leiab veelgi, nt <http://epl.delfi.ee/news/eeesti/alaealiste-vargapoiste-bande-tekitas-tuhandete-eurode-eeesti-kahju.d?id=68725459>).

⁴ Elukohaandmete sel alusel asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud teabeks tunnistamise kiidab heaks ka Andmekaitse Inspektsioon (vt nt 03.04.2013 vaideotsus avaliku teabe asjas nr 2.1-3/13/356, p 2.6).

⁵ RKHKo 17.04.2007 nr [3-3-1-98-06](#), p 22.

⁶ RKHKo 12.06.2012 nr [3-3-1-3-12](#), p 20.

⁷ Samas, p 33.

⁸ Samas, punktid 23 ja 25. Kõrvalepõikena osutan, et punktis 26 väljatoodud järeldus (mida pean iseenesest sisuliselt põhjendatuks) toob õigupoolest võimalikult suurt õiguselgust taotledes kaasa vajaduse täpsustada IKS § 11 lg 1 sõnastust: „*Olgugi et IKS § 11 lg 1 sellele ei viita, on ka varem avalikustatud andmete uus töötlemine võimalik kõigil IKS §-s 14 sätestatud alustel*“ (selle paragrahvi kohaldumine võiks selgelt nähtuda ka IKS § 11 lg 1 sõnastusest, mis praegu IKS ülejäänud paragrahvide kohaldumise välistab – praegune sõnastus võimaldab kohaldada ainult sama paragrahvi teisi lõikeid).

⁹ RKÜK 28.10.2002 nr 3-4-1-5-02, p 31.

¹⁰ RKPJK 20.03.2006 nr 3-4-1-33-05, p 22. Ka Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (EIÕK) art 8 lg 1 näeb ette, et eraelu puutumatusse ei sekku ametivõimud muidu, kui kooskõlas seadusega. Sealjuures esitab

riive (ehk mida negatiivsem on talle õigusnormist tulenev tagajärg), seda täpsem peab olema regulatsioon.¹¹

Ka Euroopa Kohus on eraelu riive puhul viidanud Euroopa Liidu põhiõiguste harta art 52 lõikest 1 tulenevale vajadusele kehtestada see seadusega¹² ning sealjuures ei ole pealegi tähtsust asjaolul, et avaldatud andmed seonduvad kutsealase tegevusega.¹³

See tähendab, et isegi kui muud isikuandmete töötlemistoimingud võivad olla tuletatavad tööstusdisaini kaitse seadusest, siis isiku elukoha aadressi avalikkusele teatavaks tegemine on minu hinnangul sedavõrd intensiivne isiku eraelu ja informatsioonilise enesemääramis(põhi)õiguse riive – iseäranis juhul, kui avalikustatud teave on interneti otsimootoritele kättesaadav isiku nime kaudu otsides¹⁴ –, et see peab tuleneva selgelt seadusest.¹⁵ Eelkõige teeb mulle muret nende isikute isiklike kontaktandmete avaldamine, kelle põhitegevusala ei ole seotud intellektuaalomandiga. Neil on eriti raske ette näha tööstusdisainilahenduse registreerimise avalduse esitamisega kaasnevat tagajärge – enda elukoha aadressi avalikustamist (interneti otsimootoritele kättesaadavalt). Ühtlasi märgin, et põhiseadusest tulenevast olulisuse põhimõttest lähtuvalt oleks sealjuures lubamatu anda vastava regulatsiooni kehtestamiseks piisavalt määratlemata volitusnorm täidesaatvale võimule.¹⁶ Seetõttu on õiguskantsler seisukohal, et **tööstusdisainilahenduse määruse § 55 lg 3 punktid 7 ja 8 on põhiseadusega vastuolus**.¹⁷

Sellea seoses märgin rõõmuga, et intellektuaalomandi kodifitseerimiskomisjoni poolt esitatud tööstusomandi seadustiku eelnõu (edaspidi eelnõu)¹⁸ § 49 lg 1 sätestab selgelt, millised andmed sisalduvad tööstusomandi eseme registreerimise kohta avaldatavas kandeteates. Selle koostoimest eelnõu § 48 punktiga 2 tulenevalt on avaldatavate andmete hulgas ka jätkuvalt omaniku elukoha aadress. Sellea seoses soovin märkida järgmist.

Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika kõrged nõudmised sellise normi õigusselgusele, mh sellest (ja enda käitumisest) tuleneva tagajärje ettenähtavusele (see peab ühtlasi pakkuma kaitset avaliku võimu poolse meelevaldse kohtlemise eest). Vt asjakohase kohtupraktika käsitlust ning viiteid U. Kilkelly. A guide to the implementation of Article 8 of the European Convention on Human Rights. Human rights handbooks, No. 1, lk 27 jj (kättesaadav: [http://www.echr.coe.int/LibraryDocs/DG2/HRHAND/DG2-EN-HRHAND-01\(2003\).pdf](http://www.echr.coe.int/LibraryDocs/DG2/HRHAND/DG2-EN-HRHAND-01(2003).pdf)). Ka

¹¹ Vt eelmine allmärkus EIK praktika kohta.

¹² Vt nt EK suurkoja 09.11.2010 otsus liidetud kohtuasjades C-92/09 ja C-93/09 Volker und Markus Schecke GbR ja Hartmut Eifert v Land Hessen, punktid 65 ja 66. Selles kohtuasjas EK siiski selle nõude rikkumist ei tuvastanud, sest isikuandmete avalikustamine, sh selle ulatus, oli sõnaselgelt EL määruses ette nähtud. Siinkohal on aga märkimisväärne, et analüüsiv EL õigus kohustas elukohaandmed avaldama üksnes kohaliku omavalitsuse üksuse täpsusega (s.t ei avalikustatud täpset elukoha-aadressi).

¹³ Samas, p 59.

¹⁴ Vt ka EK 13.05.2014 otsus asjas nr C-131/12 Google Spain v AEPD and Mario Costeja Gonzalez, punktid 36-39, 80, 87 ja 99.

¹⁵ Analoogia osutan, et avalikustatud teabe veebilehel ülevaleoleku kestust ja interneti otsimootoritele kättesaadavaks tegemist on EL praktikas õigusaktis selgelt reguleeritud – vt Euroopa komisjoni määrus (EÜ) nr 259/2008, 18. märts 2008 (milles sätestatakse nõukogu määruse (EÜ) nr 1290/2005 kohaldamise üksikasjalikud eeskirjad seoses Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondi (EAGF) ja Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondi (EAFRD) vahenditest toetuse saajaid hõlmava teabe avaldamisega) art 2 ning art 3 lõige 3.

¹⁶ Vt ka RKPJKo 24.12.2002, nr 3-4-1-10-02, p 24. Seega peab seadus ise avalikustamise tingimused olulisel osal paika panema (vrld RKPJKo 24.12.2002 nr 3-4-1-10-02, millega tunnistati põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks palgaseaduses sisalduv volitusnorm, mis volitas ministrit kehtestama isikuandmete – täpsemalt ametiisikute palgaandmete – avalikustamise korra ja tingimused).

¹⁷ Patendiameti vastusest (vt alapealkirja „Aadressid“ alt) nähtub mh, et intellektuaalomandi valdkonnas (ja võib-olla ka Eesti õiguskorras üldisemalt) vajaks kaalumist füüsilise isiku aadressi suhtes esitatavate nõuete ühtlustamine. Ainult „aadressi“ mainimisel jääb pealegi ebaselgeks, milliseid andmeid silmas on peetud (kas nt ka meiliaadressi?).

¹⁸ Kättesaadav: <https://ajaveeb.just.ee/intellektuaalneomand/wp-content/uploads/2014/08/ToS-EN-22-7-2014.pdf>.

Lisaks seadusliku aluse olemasolule peaks põhiõiguse riivel olema legitiimne eesmärk (arvestades PS § 26 kvalifitseeritud seadusereservatsiooni) ning riive peaks olema eesmärki arvestades proportsionaalne (sobiv, vajalik ja mõõdukas).

Põhjuseks, miks on vaja märkida tööstusdisainilahenduse registreerimise taotluses taotleja (hilisema omaniku ning ka autori) elukoha aadress, toote õiguskantsleri teabe nõudmisele vastates välja asjaolu, et registreeritud tööstusdisainilahenduse puhul on tegemist n-ö monopoolse õigusega, mis annab selle omanikule ainuõiguse valmistada ja müüa sellise tööstusdisainilahenduse järgi tooteid, ning keelata teistel isikutel vastav tegevus (TDKS § 16). Seetõttu tuleb praktikas tööstusomandi esemete (sh tööstusdisainilahenduse) puhul ette juhtumeid, kus üks isik soovib vaidlustada teise isiku registreeritud tööstusdisainilahendust (sh autorsust) ehk tavapärased on kohtuvaidlused. Väidate, et selleks, et isikutel oleks võimalik esitada kõnealustes sätetes ettenähtud hagid kohtusse ning tuvastada haagetava autori või omaniku isik, on vaja teada nende elukoha aadresse. Lisaks leiate, et omaniku või autori aadressi avalikustamine kannab eesmärki võimaldada asjast huvitatud isikutel nendega ärilistes huvides (tavapärane on äriine koostöö teiste ettevõtjatega oma disainilahenduse järgi toodete tootmiseks või turustamiseks) või muudes õiguslikes küsimustes ühendust võtta. Põhimõtteliselt samal seisukohal on Patendiamet (vt alapealkirjade „Autorsusest“ ja „Taotleja ja omanik“ alt). Seega võib riive legitiimse eesmärgina aktsepteerida teiste isikute õiguste ja vabaduste kaitset.

Olen iseenesest nõus, et tööstusomandi eseme autori ja taotleja/omaniku¹⁹ andmete avaldamine ja avalikustamine (sh ka peale tööstusomandi eseme osas õiguskaitse lõppemist) aitab kaasa õiguskaitse majanduslike eesmärkide saavutamisele ning kohtusse tööstusomandi esemega seotud õiguste kaitseks hagi esitamisele. On selge, et mida täpsemad ja kiiremini kättesaadavad need andmed on, seda parem on see ettevõtluse ja õiguskaitse seisukohalt. Seega saab elukohaandmete avalikustamist pidada selle eesmärgi saavutamisel ka sobivaks.

Küll aga tekib kahtlus isiku elukoha avalikustamise – iseäranis interneti otsimootoritele kättesaadaval viisil – vajalikkuses ja mõõdukuses. Tundub põhimõtteliselt ebaadekvaatne, et isik seatakse praegu sisuliselt valiku ette: kas intellektuaalomandi kaitse või privaatsus. Isikuandmete kasutamisel tuleb muu hulgas lähtuda **eesmärgikohasuse, minimaalsuse ja kasutuse piiramise põhimõtetest** (isikuandmete kaitse seaduse (IKS) § 6 p-d 2-4). Seetõttu tuleb andmete kogumisel ja kasutamisel piirduda sellega, mis on vajalik andmete kasutamise eesmärgi saavutamiseks, ning takistada isikuandmete muudel eesmärkidel kasutamist. Euroopa Kohus on pealegi rõhutanud, et läbipaistvuse eesmärki ei saa isikuandmete kaitse õigusele automaatselt eelistada, isegi kui mängus on olulised majandushuvid,²⁰ ning osutab pidevale (ajakohastatud) vastandlike huvide kaalumisevajadusele – ühelt poolt vajadus isikuandmeid avalikustada ja neid kasutada ning teiselt poolt isiku õigus privaatsusele.²¹

¹⁹ Olen eelnevalt tõstatanud põhiõiguste kaitse küsimuse üksnes autori ja taotleja/omaniku seisukohalt. Osutan patendivaldkonda põigates sellele lisaks, et patendivolinik on samuti füüsiline isik ning seega on küsimus õigupoolest aktuaalne ka patendivolinike puhul. PatS § 35⁴ lg 1 p 7 kohaselt tuleb patendikirjelduses esitada mh patendivoliniku aadress. Sealjuures ei ole täpsustatud, kas mõeldud on tegevuskoha või elukoha andmeid või ehk sobib ka meiliaadress (võrdle sama sätte punktiga 5, kus on samuti umbmääraselt juttu autori aadressist, ning mõlemat punkti teiselt poolt punktiga 6, kus on täpselt välja toodud, et patendiomaniku puhul tuleb märkida tema elukoha või ettevõtte asukoha aadress või juriidilise isiku korral asukoha aadress). Patendivoliniku seaduse § 12 kohaselt avaldab Patendiamet oma ametlikus väljaandes ja veebilehel mh teabe kõikide patendivolinike kontaktandmete kohta. Kuna patendivolinikud avaldavad oma andmed alati professionaalse tegevuse raames, siis neilt saab küll ühtlasi oodata enda tegevuse (ümber)kujundamist andmete avalikustamist arvestades – pean silmas võimalust asuda tegutsema äriühingu või tööandja kaudu, mis võimaldab vältida isiklike andmete avalikustamist. Samas oleks kohane regulatsiooni kujundades ka neid silmas pidada.

²⁰ EK suurkoja 09.11.2010 otsus liidetud kohtuasjades C-92/09 ja C-93/09 Volker und Markus Schecke GbR ja Hartmut Eifert v Land Hessen, p 85.

²¹ EK 13.05.2014 otsus asjas nr C-131/12 Google Spain v AEPD and Mario Costeja Gonzalez, punktid 72, 74 ja 81.

Esmalt tekib küsimus, kas on tingimata vaja avalikustada just elukoha aadress või oleks võimalik laiemalt tugineda professionaalse tegevusega seotud andmetele, sh tegevuskoht või seotud ettevõtte (sh tööandja) asukoht ja vastavad muud kontaktandmed. Teiseks toon välja Patendiameti seisukoha, et taotleja/omaniku andmed peaksid olema kättesaadavad igapähele.²² Leian, et nimetatud andmed peaksid olema kättesaadavad isikutele, kes soovivad neid intellektuaalse omandiga seotud küsimuses, ehk põhjendatud huvi korral (mitte lihtsalt igapähele).²³ Kolmandaks võib küsida, kas ainukeseks andmete piisava kättesaadavuse tagamise viisiks on nende avaldamine veebis. Alternatiivina tasuks kaaluda andmete kättesaadavuse tagamist vähem otsesel viisil. Näiteks luues spetsiaalse veebikeskkonna, kus kasutaja peaks end registreerima (on oluliselt vähem tõenäoline – võrreldes elukohaandmete otsimisega tavalise otsimootori kaudu –, et end kasutajaks registreerinud isikud soovivad isikute elukohaandmetele ligipääsu intellektuaalomandiga mitteseotud eesmärgil), või andes andmed vaid põhjendatud päringu alusel. Viimane tooks küll kaasa eelmisest alternatiivist suurema koormuse nii andmete soovijale kui registrit haldavale haldusorganile (Patendiametile).²⁴

Ühtlasi tuleks arvestada isiku olukorda iseloomustavate (eriliste) asjaoludega.²⁵ Antud juhul võib eriliseks asjaoluks olla näiteks see, et kontaktandmed on ühtlasi eraisiku isiklikeks andmeteks (sh elukoha aadress). Seetõttu tuleks sellistele kontaktandmetele läheneda (vastavat regulatsiooni kujundades) erinevalt kui ettevõtte või isiku professionaalse tegevusega seotud kontaktandmetele. Samuti võib olla põhjendatud erinev lähenemine isikutele, kelle intellektuaalomandi kaitse kestab, ning isikutele, kelle intellektuaalomandi kaitse on lõppenud (nende isikuandmete jätkuv avalikustamine vajab esimestega võrreldes erilist õigustust).²⁶

Hagi esitamisega seoses märgin, et selleks ei ole hagejal vaja teada kostja täpset elukoha aadressi. Iseenesest on küll õige, et see lihtsustaks hagi esitamist, kuid see ei ole hagi esitamiseks vältimatult vajalik – selleks (eelkõige kohtualluvuse määramiseks) piisaks, kui hagejale on teada kostja elukoht riigi ja kohaliku omavalitsuse üksuse täpsusega. Täpne elukoha aadress on võimalik välja selgitada kohtul.²⁷

²² Ilmselt põhineb see seisukoht peamiselt asjaolul, et nii näeb ette kehtiv seadus ehk TDKS § 57 lg 4 (sama PatS § 35¹ lg 1). Osutan, et debatis regulatsiooni kujundamise üle ei ole sellel asjaolul iseenesest määravat tähendust.

²³ Sellele osutab kaudsest ka tööstusomandi õiguskorralduse aluste seaduse § 11 lg 2, mille kohaselt andmebaasi andmete ja registritoimikute dokumentide töötlemine, sealhulgas kopeerimine äri eesmärgil on registripidaja loata keelatud, ning § 21, mille kohaselt tuleb registrit pidada muu hulgas selliselt, et oleks tagatud kaitse kõrvaliste isikute juurdepääsu eest.

²⁴ Samas märgin, et näiteks patendiseaduse § 35¹ lg 3 kohaselt käib andmetega tutvumine niikuinii kirjaliku avalduse esitamise kaudu (sh tuleb maksta riigilõivu, v.a patenditaotlejal, patendiomanikul ja autoril oma leiutise registritoimikuga tutvumisel ja nende volitatud isikutel). Ühtlasi märgin, et isikute osas, kelle elukoha andmeid kogutakse rahvastikuregistri seaduse kohaselt rahvastikuregistrisse, tekib lisaks küsimus andmete dubleeriva kogumise lubatavusest – avaliku teabe seaduse § 43³ lg 3 kohaselt on keelatud asutada ühtede ja samade andmete kogumiseks eraldi andmekogusid.

²⁵ EK 13.05.2014 otsus asjas nr C-131/12 Google Spain v AEPD and Mario Costeja Gonzalez, p 76. See saab Eestis toimuda ka IKS § 11 lg 4 rakendamise kaudu, mis näeb ette, et andmesubjektil on õigus igal ajal nõuda avalikustatud isikuandmete töötlejalt isikuandmete töötlemise lõpetamist, kui seadus ei sätesta teisiti ja see on tehniliselt võimalik ega too kaasa ebaproportsionaalselt suuri kulutusi.

²⁶ Vrdl ka EK 13.05.2014 otsus asjas nr C-131/12 Google Spain v AEPD and Mario Costeja Gonzalez, mille punktist 88 tulenevalt peab otsimootori haldaja teatavatel juhtudel kõrvaldama otsingumootori tulemuste seast teabe, mille “unustamist” isik taotleb (punktis 97 märkis kohus koguni, et isiku privaatsus kaalub üldjuhul üles mitte üksnes otsingumootori haldaja majandushuvi, vaid ka üldsuse huvi vastava isiku nime põhjal tehtud otsinguga tema kohta teavet leida).

²⁷ Eestis annab selleks aluse tsiviilkohtumenetluse seadustiku § 306 lg 4, mille kohaselt on kohtul õigus menetlusdokumendi kättetoimetamiseks nõuda riigi või kohaliku omavalitsuse andmekogu vastutavalt või volitatud töötlejalt, samuti isiku endiselt või praeguselt tööandjalt, krediidasutuselt, kindlustusseltsilt ja muult isikult või asutuselt andmeid menetlusosalise või juriidilisest isikust menetlusosalise seadusliku esindaja või tunnistaja elukoha kohta ja muid kontaktandmeid. Andmekogu vastutav või volitatud töötleja või muu isik või asutus on kohustatud

Nõustun Patendiametiga selles, et Eesti riigisiseste õigusaktide ümberkujundamisel tuleb arvestada Eestile siduvate rahvusvaheliste lepingutega, mis sätestavad aadressi esitamise kohustuse (vt Patendiameti vastuse alapealkirja „Aadressid“ alt). Samas märgin, et ükski selline leping ei näe mulle teadaolevalt ette autori ja taotleja/omaniku elukohaandmete avalikustamist internetis, sh interneti otsimootoritele kättesaadaval viisil. Kõrvalepõikena patendivaldkonda väärib väljatoomist ka asjaolu, et aadressi mõistet kõige täpsemalt avav patendikoostöölepingu²⁸ (PCT) rakendusreegli nr 4²⁹ p 4.4.c näeb küll ette, et aadress tuleks esitada kohest postitransporti võimaldaval viisil, kuid jätab riigisisesele õigusele võimaluse jätta näitamata maja number (ehk lubab täpse elukoha aadressi näitamata jätmist).³⁰ Ühtlasi on sama sätte kohaselt võimalik ja soovitatav näidata muid, sh patendivoliniku või ühise esindaja kontaktandmeid nagu telefoni- ja faksinumber. Selle pinnalt peab Patendiamet mh võimalikuks lahendusi, mille kohaselt saaks näidata esindaja aadressi või autori puhul ka tööandja aadressi.

Ühtlasi võib kahelda, kas valdkonda reguleerivad rahvusvahelised kokkulepped ja nende rakendamise juhised arvestavad piisavalt tehnoloogiliste arengutega, sh väljaande interneti otsimootoritele kättesaadaval viisil pidamise võimalusega. Võib eeldada, et üldiselt on suund parema andmete kättesaadavuse suunas intellektuaalomandi kaitset ja ettevõtlust toetav. Seetõttu on mulle arusaadav ka Patendiameti poolt võetud suund tulevikus kõigi Patendiameti ametlike väljaannete (üksnes) elektrooniliselt avaldamisele. Samas tuleb sealjuures paratamatult arvestada kaasnevate negatiivsete aspektidega ning üritada nende mõju vähendada.³¹ Seetõttu tasub kaaluda ka võimalust selles küsimuses rahvusvahelise diskussiooni alustamiseks³² (siinkohal tuleb silmas pidada ka asjaolu, et Patendiameti väljaandes avalikustatakse interneti otsimootoritele kättesaadaval viisil ka paljude välisriikide kodanike elukoha aadresse).

Nõustun Patendiametiga, et sarnane probleem esineb ka äriregistris füüsilisest isikust ettevõtjate elukohaandmete avalikustamisel (need on samuti otsimootorites isiku nime järgi otsides leitavad). Äriseadustiku § 62 lg 3 kohaselt esitatakse füüsilise isiku elukohana registripidajale ja kantakse registrisse kohaliku omavalitsuse üksus, kus ta elab, ning lg 5 kohaselt esitatakse isiku aadressina registripidajale täpsed andmed elu- või asukohajärgse aadressi kohta (maja ja korteri number, tänava või talu nimi, asula, kohaliku omavalitsuse üksuse ja maakonna nimi, postisihthnumber), sealjuures kui isik on rahvastikuregistri objekt, kantakse registrisse isiku rahvastikuregistrisse kantud elukoha andmed.³³ Viimane nõue ei võimalda ka alternatiive (nt sideaadressi registrisse kandmist).

andmed viivitamata ja tasuta esitama paberil või elektrooniliselt. Tehnilise võimaluse olemasolul tuleb kohtule tagada, et ta saaks vajalikke andmeid ise isiku või asutuse andmebaasist kontrollida.

²⁸ Kättesaadav (koos mitteametliku tõlkega): <https://www.riigiteataja.ee/akt/13089602>.

²⁹ Kättesaadav: http://www.wipo.int/pct/en/texts/rules/r4.htm#_4_5.

³⁰ Punkt 4.4.d näeb sealjuures ette, et üldjuhul võib taotleja, autori ja patendivoliniku kohta näidata vaid ühe aadressi, erandina võib sättes toodud juhtudel näidata aadressi, millel teateid saata. Samas tööstusdisainilahenduste osas muidu sarnane rakendusreegel (kättesaadav: http://www.wipo.int/treaties/en/text.jsp?file_id=318750) maja numbri näitamata jätmist küll ei võimalda (vt Section 301), kuid võimaldab samuti teadete saatmiseks kohase aadressi näitamist (vt Section 302).

³¹ Sealjuures leiab Patendiamet, et kui tulevikus avaldatakse ametlikke väljaandeid vaid elektrooniliselt, siis ei oleks enam võimalik isiku elukoha andmetele ligipääsu piiramine nende nn musta kastiga katmise teel, sest see oleks Patendiameti hinnangul võltsimine.

³² Võib-olla saab selle teenistusse panna asjaolud, et Andrus Ansip on Euroopa Komisjoni ühtse digitaalturu asepresident ja Eesti on EL eesistuja 2018. Tööstusomandi õiguskorralduse aluste seaduse § 35 lg 2 kohaselt on Patendiameti ülesandeks muu hulgas ka korraldada rahvusvahelist koostööd tööstusomandi õiguskaitse valdkonnas (p 1) ning osaleda Maailma Intellektuaalomandi Organisatsiooni, Siseturu Ühtlustamise Ameti ja Euroopa Patendiorganisatsiooni töös (p 2).

³³ Vt ka allmärkus nr 24 teine lause.

Leian kokkuvõttes, et käimasoleva intellektuaalomandi kodifitseerimise raames tasub neid aspekte ning võimalikke alternatiive põhjalikult kaaluda. Usun, et on võimalik rakendada meetmeid, mis võimaldaks kaitsta füüsiliste isikute põhiõigusi senisest paremal viisil (vähendades riive intensiivsust).

Lisaks osutan Patendiameti vastuse lõigule: „Muuseas, mis puudutab Teie kirjas viidet sellele, et Patendiamet on tunnistanud asutusesiseseks kasutamiseks 08.11.2010 kirja nr 1-18/952, siis see ei ole Patendiameti initsiatiiv, vaid tuleneb sellest, et tegemist on algselt Andmekaitseinspektsiooni poolt asutusesiseseks kasutamiseks kuulutatud kirjavahetuse ühe kirjaga.“ Kuigi antud juhul toimus teabe asutusesiseseks kasutamiseks tunnistamine korrektselt (kiri sisaldas tõepoolest isiku eraelu puudutavaid andmeid), märgin, et õiguskantsleri menetluste käigus on korduvalt ilmnunud, et dokumendil on AK-märke ilma õigusliku aluseta. Mõnikord tuuakse selle ainukese õigustusena põhjendusi stiilis „vaatasime ka, et imelik on, aga selle teabe tunnistas asutusesiseseks kasutamiseks juba X asutus“. **See võib viidata vajadusele reguleerida avaliku teabe seaduses selgemalt, kuidas tuleb teabevaldajal toimida juhul, kui tekib kahtlus, et teave on tunnistatud asutusesiseseks kasutamiseks õigusliku aluseta** (iseenesest on ka avaliku võimu esindajal võimalik pöörduda kohe järelevalveorgani poole³⁴, kuid ehk oleks kohane luua riigisaladusele analoogiline regulatsioon³⁵ koos viitega võimalusele pöörduda *lõpuks* Andmekaitseinspektsiooni poole). Igati tuleks vältida olukorda, kus avalik võim loob sama teavet kasutades üha uusi AK-märkega dokumente (mõnikord isegi kahtlustades õigusliku aluse puudumist), kusjuures tulemusena puudub kõigil dokumentidel õiguslik alus AK-märke kasutamiseks.

Palun teavitage mind 25.02.2015, mida peate märgukirja täitmiseks vajalikuks ette võtta.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Nele Parrest
õiguskantsleri asetäitja-nõunik
õiguskantsleri volitusel

Lisa: Patendiameti vastus 4 lehel

Koopia märgukirjast: Patendiamet
Koopia märgukirjast ja lisast: Andmekaitse Inspektsioon

Liina Lust 693 8429 Liina.Lust@oiguskantsler.ee

³⁴ AvTS § 46 näeb küll ette, et järelevalveorgani poole võib pöörduda isik, kelle AvTS-is sätestatud õigusi on rikutud, kuid AvTS § 45 lg 2 annab AKI-le pädevuse alustada menetlust ka omal algatusel (sh teiselt avaliku võimu esindajalt laekunud teabe pinnalt).

³⁵ Vt riigisaladuse ja salastatud välisteabe kaitse seaduse § 15 lg 4 ning selle alusel kehtestatud riigisaladuse ja salastatud välisteabe kaitse korra § 17 jj.